

КОЛКУТИНА В. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри журналістики, кандидат філологічних наук, доцент

КОМУНІКАТИВНА ПРИРОДА ЖУРНАЛІСТСЬКОГО, ХУДОЖНЬОГО ТА ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНОГО ТЕКСТУ

Комунікативна тріада «автор-текст-читач» стала однією із найскладніших, найсуперечливіших, але й найпопулярніших проблем у сучасній публіцистиці та літературознавстві, а актуалізація відносин автора-критика-реципієнта відкриває широкі перспективи для дослідження журналістських, художніх, літературно-критичних текстів, рецептивні ресурси якого невичерпні. Проте, цікавою, як на наш погляд, залишається проблема функціонування і правильного витлумачення у цих текстах суті та взаємозв'язку між поняттями «знак», «текст», «образ», «твір», «дискурс», діалогічність та інтертекстуальність. Узагальнимо наші спостереження:

1. Слушною і продуктивною нам видається запропонована П. Іванишиним схема художньо-літературної комунікації: «письменник (автор) – авторський художній твір – художній текст – читач (реципієнт) – читацький художній твір» [1, с. 271]. На наш погляд, у проєкції до тексту журналістського її доречно застосувати, трансформуючи таким чином: журналіст (автор)- авторський журналістський твір – журналістський текст – читач (реципієнт) – читацький журналістський твір.

2. Одним із ключових аспектів дослідження сучасного літературно-критичного тексту є усвідомлення його перш за все комунікативної природи. У такий спосіб як основні елементи у структурі літературно-критичного твору виокремлюються комунікація та діалог, котрий диференціюється так: діалог критика з читачем; діалог автора розвідки з тим письменником, якого він досліджує; діалог реципієнта з досліджуваним критиком митцем.

Відтак, літературна критика є відносною посередницькою ланкою між автором (письменником) і читачем: «Критика може залишити за собою лише відносне право на посередництво між автором і його «адресатом», виконуючи місію провідника, який сприяє формуванню смаку в «компетентного читача» (Шобер)» [5]. У процесі такого діалогу виникає критичний *дискурс*, пов'язаний з комунікативно-рецептивними факторами (про що писав М. Бахтін), який, на нашу думку, спрощено було б вивчати, не узгодивши модель наратора-критика. Оскільки наратив – це оповідь, яка може бути інтерпретована та розказана по-іншому, в тому числі мовою не тільки кіно чи живопису, а й літературно-критичною, науковою (рецензією, відзивом, статтею), ми дотримуємося думки: наратор у літературно-критичному

тексті – це суб'єкт повіствування, посередник між автором (літературним критиком) та художньо-критичним світом книги; уявна постать, що викладає для різнотипного читача перебіг подій та впливає на нього. Він не тільки аналізує, уособлює, а й перебуває поза межами цього тексту. У результаті таких «читацьких» спостережень узагальнюються його думки та відбувається формування рецептивних ресурсів тексту та психологічного ферменту його сприйняття (праці О. Потебні, Л. Виготського, Ігнатенко М., Г. Клочка, О. Червінської).

3. Літературно-критичний текст постає як поліфункціональний дискурс-полілог між критиком, автором твору (письменником) та реципієнтом (або адресатом), в результаті чого формується комунікативне поле. Наприклад, в есеїстиці Д. Донцова зосереджено на колі питань про інтерпретацію, мистецькі пріоритети, орієнтири, цінності художніх творів, сфокусованих, трансформованих кризь призму гасла «мистецтво заради мистецтва», спрямованих на різне коло читачів.

4. Літературно-критичні та історико-літературознавчі оцінки журналіста, письменника або літературного критика, що викладені у журнально-газетних статтях, збірках або ж книгах, залежать від трансформації літературного процесу, від характеру критичних міркувань, літературно-критичних уподобань та сили уяви автора. Оцінний аспект має індивідуально-неповторний, суб'єктивний характер. Духовна, емоційна база автора – журналіста, письменника чи критика – виражається через естетичну оцінку, естетичне почуття, за допомогою логіко-понятійних засобів, яскравих описів-аналогій [2, с. 11].

5. Важливу роль у структурі журналістського та літературно-критичного текстів відіграють атрибутивні ознаки, специфічні засоби вираження критичних оцінок і суджень того чи іншого автора, поетикальні, лінгвостилістичні, рецептивно-риторичні аспекти. В одній текстовій площині спостерігаються «збіжності діалогічних горизонтальних (суб'єкт-реципієнт) та вертикальних (текст-контекст) векторів» [4, с. 400]. За Р. Бартом, йдеться про «перспективу цитаций, зіткану зі структур марева», «фрагментів чогось прочитаного, побаченого, здійсненого, пережитого» [1].

Список використаної літератури:

1. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Р. Барт – М. : Издательская группа «Прогресс», «Универс», 1994. – 616 с.
2. Гром'як Р. Історія української літературної критики (від початків до кінця ХІХ століття) [Посібник для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів] // Р. Гром'як. – Тернопіль: Підручники & посібники. – 1999. – 224 с.
3. Іванишин П. Національно-екзистенціальна інтерпретація (основні теоретичні та прагматичні аспекти): [монографія] / П. Іванишин. – Дрогобич : Відродження, 2005. – 308 с.

4. Ковалів Ю. Абетка дисертанта / Юрій Ковалів. – Київ : Твім інтер, 2009. – 460 с.
5. Червінська О. В., Зварич І. М., Сажина А. В. Психологічні аспекти актуальної рецепції тексту. Теоретико-методологічний погляд на сучасну практику словесної культури : [навчальний посібник]. / О. В. Червінська, І. М. Зварич, А. В. Сажина. – Чернівці : Книги – XXI, 2009. – 282 с.

ПОРПУЛІТ О. О.

Інститут журналістики

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
докторант кафедри соціальних комунікацій, кандидат філологічних наук, доцент

МАНІПУЛЯТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОСТОРОВО-ЧАСОВОГО КОНТИНУУМУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Реальність сьогодення фіксує інтенсифікацію процесів глобалізації/глокалізації, масифікації/демасифікації, переживаючи період адаптації до новітніх форм соціальнокомунікаційної взаємодії, обумовленої розвитком мережових технологій. Паралельно з утриманням довіри до традиційних засобів масової комунікації у сучасному суспільстві підвищується релевантність інформаційних повідомлень, поширюваних у відкритому інтернет-середовищі окремими користувачами, тобто вертикальна модель циркуляції інформаційних потоків повільно поступається руху інформації «по горизонталі», від індивіда до індивіда. У таких умовах, слід визнати, будь-який актор інтернет-середовища здатний побудувати власну інформаційну модель прагматичного спрямування не лише відповідно до уподобань і смаків, а й закласти перспективи розвитку інформаційних потреб, визначити просторово-часові параметри як для повідомлень, що його цікавлять, так і запрограмувати систему просторово-часових координат перебування в мережі.

Просторово-часовий континуум віртуальної реальності, поява якого обумовлена інформаційно-технологічними винаходами і, відповідно, змінами соціальнокомунікаційних пріоритетів, перебуває в полі зору багатьох зарубіжних теоретиків комунікації понад півстоліття: Г. Інніс, М. Маклюен, Н. Луман, Дж. Б. Томпсон, М. Кастельс, Ж. Дерріда, Дж. Лалл, Т. Еріксен та ін. Проте науковці зосереджують увагу на нестійкій, хаотичній, схильній до трансформацій і непередбачуваних змін реальності сьогодення, а час і простір розуміються як тло, як прихована система координат, як ледве вловимі параметри перманентної реальності буття і повсякденності. Нарощення технологічних засобів,